

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Проф. Сотник І.М., студентка гр. ЕДМ-21 Бараннік І.В.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується нераціональним використанням природних ресурсів. Вирішення проблем поглиблення економічної та екологічної криз, вичерпуваності доступних запасів ресурсів потребує пошуку шляхів зниження обсягів ресурсів, що надходять до економічної системи та більш ефективного їх використання.

На сучасному етапі найбільш дієвим й ефективним напрямком вирішення проблем ресурсозабезпечення та охорони довкілля є ресурсозбереження. Всі промислово розвинені країни на практиці застосовують систему економічних інструментів, що забезпечують ресурсозберігаюче регулювання. При цьому під еколого-економічними інструментами розуміють засоби (заходи, методи, важелі) впливу на фінансовий стан економічних суб'єктів з метою орієнтації їх діяльності в економічно сприятливому напрямі.

Еколого-економічні інструменти повинні виконувати дві основні функції. По-перше, стимулювати розвиток екологізбалансованих виробництв і видів діяльності. По-друге, акумулювати кошти для цільового вирішення проблем і завдань в галузі ресурсозбереження і охорони навколишнього середовища [2].

Серед основних завдань, які повинні вирішуватись з використанням еколого-економічних інструментів, можна виділити такі: 1) адекватне відображення наслідків техногенного впливу на навколишнє середовище за допомогою системи показників; 2) формування економічних обмежень (лімітів, стандартів та ін.); 3) встановлення відповідності між ступенем використання природних ресурсів та затратами суб'єкта господарювання на їх відтворення (ціноутворення, податки, платежі за забруднення та ін.); 4) стимулювання виробництва екологічно чистих видів продукції.

До складу сучасного економічного інструментарію екологічної політики належать примусові та заохочувальні інструменти. Перша група вміщує платежі та збори за забруднення навколишнього середовища і використання ресурсів, штрафні санкції, продаж прав на забруднення, цінове регулювання тощо. Вони мають переважно фіскальний характер і забезпечують наповнення фондів різних рівнів, діяльність яких полягає у нейтралізації негативних наслідків ресурсовикористання на довкілля, соціальну сферу, захисті прав ресурсокористувачів, сприянні створенню ресурсоефективних виробництв. Заохочувальні еколого-економічні інструменти спрямовані на формування економічної зацікавленості у підвищенні ресурсоефективності виробництва і споживання, зменшення

обсягів забруднення довкілля. До них належать державне замовлення, програмування, фінансування ресурсозберігаючих проектів і програм, податкові пільги, пільгове кредитування та ін. Зазначені еколого-економічні важелі можна класифікувати на інструменти прямої та непрямой мотивації. До першої групи належать інструменти, що безпосередньо орієнтовані на об'єкти ресурсозбереження (податки на ресурсовитратну продукцію, технології та податкові пільги на ресурсоефективні товари і послуги тощо). Друга група містить важелі, що використовуються з метою створення умов для досягнення цілей ресурсозбереження та охорони довкілля (податкове, фінансове стимулювання розвитку відповідної інфраструктури) [1].

Досвід розвинених держав щодо реалізації ефективної екологічної політики свідчить, що тільки оптимальне поєднання державного регулювання і використання економічних інструментів дозволяє отримати найкращий результат. Мова йде, в першу чергу, про припинення субсидування державою ресурсо- та відходомих виробництв і запровадження політики штрафів за забруднення довкілля, еквівалентної плати за відходи виробництва. Ставши на цей шлях, держава отримує потужний інструмент у регулюванні динаміки процесів природокористування та здійснення екологічно спрямованої політики. Глибина та інтенсивність такої політики можуть ефективно регулюватись, з одного боку, штрафами і податками, якими повинні обкладатись ресурсо- та відходомих виробництва, з іншого – адресними пільгами і державною підтримкою ресурсозберігаючих та маловідходних виробництв. Однак, не зважаючи на вказані можливості, все ж поштовхом у справі інтенсифікації екологічної трансформації в країні, на нашу думку, має стати екологічне страхування. Це, насамперед, пов'язано з тим, що страхування є засобом запобігання наслідкам екологічного ризику в господарській діяльності, оскільки його мета полягає в забезпеченні захисту від непередбачених випадків [3].

Еколого-економічні інструменти загалом є потужними важелями екологізації системи виробництва і споживання продукції в напрямку ресурсозбереження. Уміле їх застосування у поєднанні з іншими методами управління дозволить ефективно вирішувати складні еколого-економічні проблеми ресурсозбереження у рамках механізмів саморегулювання ринкової економічної системи [1].

1. Мельник Л.Г. Эколого-экономические основы ресурсозбережения / Л.Г. Мельник, С. А. Скоков, И. Н. Сотник; под ред. И. Н. Сотник. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. – 229 с.
2. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Вид-во "Юридична думка", 2008. – 142 с.
3. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. — К.: Либідь, 2004. — 432 с.

Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.): у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 3. – С. 51-52.